

прийнятним засобом впливу класного керівника для учнів виступає діалог, який забезпечує зворотній зв'язок між вчителем і учнями. Існуючі змістові завдання класного керівника найпродуктивніше реалізуються в контексті здійснення ним фасилітативного підходу, в межах якого, за К. Роджерсом, створюються оптимальні умови для розвитку всіх учасників навчання. Основними особливостями ефективних наставників є високий рівень соціального і емоційного інтелекту, їх виражена схильність до лідерства в педагогічному процесі, висока професійна сумлінність, наявність результативного соціально-психологічного впливу на учнів, який проявляється у процесі здійснення наставником своїх функцій.

Висновок. Демократизація й гуманізація української системи вищої освіти відкривають класному керівнику перспективи поєднання виконання завдань педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу із фасилітативним підходом, який забезпечує виконання та оптимальне розв'язання професійних завдань, формування оптимального соціально-психологічного клімату учнівського колективу.

Перспективи дослідження вбачаються в подальшому моделюванні професійних якостей класного керівника, які забезпечують ефективність соціалізації учнів.

Список використаної літератури

1. Бачинська Є.М. Психолого-педагогічна компетентність класного керівника // Наша школа. – 2003. - №5. – С. 41-47.

2. Чугаєва Н. Ю. Психологічні характеристики викладача як чинник ефективності педагогічної взаємодії / Н. Ю. Чугаєва // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. – К., 2007. – № 3 (21). – Ч. 1. – С. 137–140.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРУСТРАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ДОРΟΣЛИХ ОСІБ У ПЕРІОД ПОДОЛАННЯ ВІКОВИХ КРИЗ УДК 159.9.018

Оксана Вікторівна Мельник,

*студентка II-го курсу спеціальності «Практична психологія»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. У сьогоdnішній складний час, коли Україна перебуває у стані системної кризи, однією з актуальних науково-практичних проблем стала проблема кризи дорослих у різних сферах життя: соціально-економічній, політичній та духовній. Особистість, стикаючись з життєвими кризами, намагається самостійно їх вирішити, часто використовує метод «спроб та помилок» і набуває в такий спосіб свій власний досвід їх подолання. Такий стихійний досвід може породжувати розчарування, нервову напругу, тривогу,

непевненість у собі, а часто й агресивність, негативізм тощо, що, у свою чергу, може негативно впливати не тільки на розвиток особистості, а й на її життєдіяльність, стиль поведінки. З'ясування психологічних особливостей переживання фрустрації дорослою особистістю набуває важливого значення у зв'язку з актуальним завданням формування стійкості особистості до впливу несприятливих життєвих факторів [2].

Мета дослідження полягає у вивченні психологічних особливостей фрустраційних реакцій дорослих осіб у період подолання вікової кризи.

Короткий аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням фрустрації особистості займалися такі вчені, як Д. Браун, М. Доллард, К. Левін, Р. Лоусон, С. Майер, І. Павлов, С. Розенцвейг, Б. Фарбер та ін. До найбільш розповсюджених різновидів фрустраційних реакцій науковці відносять тривожність та агресію.

Незважаючи на це, психологія вікових криз дорослості є сьогодні недостатньо розробленою галузю. Поряд з цим, психологічні дослідження показують, що кризи дорослого життя є досить поширеним явищем, мають тенденцію до зростання, а тому потребують додаткового вивчення [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. При переході від однієї вікової стадії розвитку до іншої, утворюються критичні періоди, або кризи, під час яких відбувається руйнування колишньої форми відносин з навколишнім світом і формування нової системи взаємин, що супроводжується значними психологічними труднощами для самої людини і її соціального оточення.

Криза (грец. krisis – рішення, перелом) – нормативний, нестабільний процес, який виникає під час переходу людини від одного вікового періоду до іншого, пов'язаний з якісними перетвореннями у соціальних відносинах, діяльності, свідомості і виявляється у цілісних психічних і особистісних змінах [3, с. 47].

Під час кризових періодів людина здійснює важливу духовну роботу: виявляє суперечності між тим, хто вона є насправді і ким хотіла б бути, що має і що б хотіла мати. У ці періоди вона починає розуміти, що деякі моменти свого життя переоцінювала, а інші – недооцінювала. Людина може усвідомити, що не проявляє свої здібності, не реалізує ідеали. При цьому у неї може з'явитися відчуття, що з нею щось не так.

Поняття криза тісно пов'язане зі станом фрустрації. Концепція криз, яка виникла у США, стверджує, що ризик виникнення психічних порушень досягає найвищої точки і матеріалізується у певній кризовій ситуації.

В емпіричному дослідженні ми використовували методику - фрустраційний тест Розенцвейга (модифікація Н. В. Тарабріної). У

дослідженні було опитано 40 респондентів, вікової категорії від 20 до 50 років.

За результатами дослідження були отримані наступні показники: коефіцієнт групової конформності (GCR), який показує міру індивідуальної адаптації суб'єкта до свого соціального оточення, у більшості респондентів низький – 52,5 %, що свідчить про їх дезадаптацію до соціального середовища та конфліктність з оточуючими під час переживання кризових періодів.

За напрямком фрустраційної реакції у нашому дослідженні показники розміщуються у наступному порядку: імпульсивна реакція – 50 % - свідчить про те, що труднощі фруструючої ситуації не помічаються або повністю заперечуються, фруструюча ситуація розглядається як щось незначне або нездолане, що мине «з часом». Екстраімпульсивна реакція домінує у 25 % опитаних, що вказує на спрямованість реакцій на когось або на щось в оточуючому середовищі. У 17,5 % респондентів виражена інтраімпульсивна реакція, яка проявляється у почутті провини та власної неповноцінності; у 7,5 % - рівнозначно представлені всі види реакцій за напрямком.

За типом реакції у досліджуваних переважає реакція «з фіксацією на перешкоді», тобто перешкодно-домінантні реакції – (виявлено у 45 % осіб). Перешкоди, що викликають фрустрацію, всіляко акцентуються, незалежно від того, оцінюються вони як благоприємні, неблагоприємні чи незначні. Проте слід відмітити, що у 30 % респондентів переважають реакції «з фіксацією на задоволенні потреби». Такі особистості характеризуються наполегливістю та пошуком оптимального варіанту вирішення фруструючої ситуації. Це ознака адекватного реагування. Отримані дані підтверджують думки інших вчених про те, що вікові кризи – це час якісних позитивних змін, результатом яких є перехід особистості на новий, вищий ступінь розвитку [3, с. 85].

Висновки. Аналізуючи отримані дані, приходимо до висновку, що вікові кризи мають різні види проявів: від руйнівної активності з порушенням регуляції, спрямованої на оточуючих, до виникнення безпорадності, почуттів внутрішньої порожнечі, нездатності виражати свої почуття і потреби. Результати експериментального вивчення проблеми прояву фрустраційних реакцій дорослих осіб у період подолання вікової кризи вказують на те, що основними проявами даних реакцій є: агресія і тривожність.

Перспективами подальших досліджень є розробка технологій психокорекції фрустраційних реакцій дорослих осіб у період подолання вікової кризи, вивчення механізмів управління процесом подолання кризи.